

Scientific Journal

VIRTUS

#33, April, 2019
published since 2014

2019

ISSN 2410-4388 (Print)
ISSN 2415-3133 (Online)

Scientific Journal *Virtus*
Issue # 33, April, 2019
Published since 2014

*Recommended for publication by the Academic Council of Luhansk
Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education
(the proceedings No.2 April 23, 2019)*

Founder: Scientific public organization
"Sobornist" (Ukraine).

Publisher: Center of Modern Pedagogy "Learning
Without Borders" (Canada).

Partners:

- + Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine);
- + Lugansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine);
- + Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine);
- + SE «Lugansk State Medical University» (Ukraine);
- + Consortium for Enhancement of Ukrainian Management Education (Ukraine);
- + Pomeranian Academy in Slupsk (Poland);
- + Baku Islamic University (Azerbaijan);
- + University of the town of Nish (Serbia);
- + Zielonogorski University (Poland);
- + Center of Modern Pedagogy "Learning Without Borders" (Canada).

*Virtus: Scientific Journal / Editor-in-
Chief M.A. Zhurba - April # 33,
2019. - 211 p.*

Editor-in-Chief:

Zhurba M.A., Ph.D., professor, Head of the scientific public organization "Sobornist" (Ukraine).

Deputy Editor-in-Chief:

Kuzmichenko I.O., Ph.D., associate professor, Head of the Department of Humanities of SE «Lugansk State Medical University» (Ukraine);

Talishinski E.B., Ph.D., associate professor, Head of the Department of Public Disciplines of the Baku Islamic University (Azerbaijan);

Starichenko E.V., Head of Analytical Department of the scientific public organization "Sobornist" (Ukraine).

Mainhandling Editor:

Kravchenko Yu.V., Manager on international cooperation of the scientific public organization "Sobornist" (Ukraine).

Journal Indexing:

✓ **Google Scholar** is a freely accessible web search engine that indexes the full text or metadata of scholarly literature across an array of publishing formats and disciplines. The Google Scholar index includes most peer-reviewed online academic journals and books, conference papers, theses and dissertations, preprints, abstracts, technical reports, and other scholarly literature, including court opinions and patents. Google Scholar's database contains roughly 389 million documents including articles, citations and patents making it the world's largest academic search engine.

✓ **Scientific Indexing Services (SIS) (USA)** is academic database which provides evaluation of prestigiousness of journals. The evaluation is carried out by considering the factors like paper originality, citation, editorial quality, and regularity & international presence.

✓ **Citefactor (USA)** is a service that provides access to quality controlled Open Access Journals. The Directory indexing of journal aims to be comprehensive and cover all open access scientific and scholarly journals that use an appropriate quality control system, and it will not be limited to particular languages or subject areas.

✓ **ResearchBib** is open access with high standard indexing database for researchers and publishers. Research Bible may freely index journals, research papers, call for papers, research position.

✓ **Scientific Journal Impact Factor (SJIFactor)** is an international, recognized platform for promoting scientific achievements, as well as supporting publishers and scientific communities interested in state-of-the art research activities in innovation and applied science areas.

✓ **Directory of Research Journal Indexing (DRJI)** is to increase the visibility and ease of use of open access scientific and scholarly journals thereby promoting their increased usage and impact. DRJI supply champion has access to global-renowned content in all discipline areas including magazine and journal articles. DRJI advocate, educate, and provide the central resource for indexing.

✓ **International Innovative Journal Impact Factor (IIJIF)** – academic database was organized with the aim of creating an open platform for scientific research around the world. IIJIF provides the necessary communication of scholars, editors, publishers and conference organizers, through its exclusive services: provides indexing of scientific journals (calculates the impact factor), forms a list of national/international conferences and journals.

**Certificate of Mass Media Registration:
KB № 21060-10860P from 24.11.2014 p.**

Journal Editorial Staff Contact Information.
e-mail: virtustoday@gmail.com
website: <http://virtus.conference-ukraine.com.ua>

© Authors of the Articles, 2019.

© Scientific Journal «Virtus», 2019.

Editorial Board:

Aliyeva S.I., Ph.D., professor, Institute of History National Academy of Sciences of Azerbaijan (Azerbaijan).

Aliyeva S.N., Ph.D., associate professor, Baku State University (Azerbaijan).

Aliyeva Y.N., Ph.D., associate professor, Baku State University (Azerbaijan).

Aliyev M.N., Ph.D., professor, Baku State University (Azerbaijan).

Arslan C.H., Ph.D., professor, Necmettin Erbakan University (Turkey).

Bohonkova J.A., Ph.D., professor, Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine).

Chyzhova O.M., Ph.D., professor, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine).

Ciftci S.S., Ph.D., associate professor, Necmettin Erbakan University (Turkey).

De Serio B., Ph.D., professor, University of Foggia President of AIM (Italy).

Dombi-Fáy A., prof. dr., CSc, PhD, dr. hab., Professor of Pedagogy, Faculty of Education Hungary, Szeged University "Juhász Gyula" (Hungary).

Drachuk O.P., Ph.D., associate professor, National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsya (Ukraine).

Fóris-Ferenczi R., Ph.D., associate professor, Docent, Vice-dean, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Department of Applied Psychology of the Babeş-Bolyai University (Romania).

Hamarta E.S., Ph.D., professor, Necmettin Erbakan University (Turkey).

Huzhva O.P., Ph.D., professor, Ukrainian State Academy of Railway Transport (Ukraine).

Jovanovic P., Ph.D., professor, University of the town of Nish (Serbia).

Kalko I.V., Ph.D., associate professor, Luhansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine).

Karabacak N.N., Ph.D., associate professor, Recep Tayyip Erdogan University (Turkey).

Karlovitz Já.T., Ph.D., associate professor, Óbuda University (Hungary).

Kasyanova O.V., Ph.D., associate professor, Luhansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine).

Kasyanova V.A., Ph.D., associate professor, Institute of Chemical Technologies Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine).

Komarevtseva I.A., Ph.D., professor, SE «Lugansk State Medical University» (Ukraine).

Korotkova E.A., Ph.D., associate professor of social and humanities science, Department of Donbas State Technical University (Ukraine).

Kravchuk O.O., Ph.D., professor, Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute (Ukraine).

Mennell S., Ph.D., professor, University College Dublin (Ireland).

Mihailovic S., Ph.D., professor, Institute of Serbian Culture Pristina-Leposavic (Serbia).

Moskalyova L.Yu., Ph.D., professor, Melitopol Bogdan Khmelnytsky State University (Ukraine).

Okulicz-Kozaryn W., dr.hab., MBA, Member of the International Scientific Association of Economists and Jurists "Consilium" (Switzerland).

Pagava O.V., Ph.D., associate professor, Luhansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine).

Polishchuk O.P., Ph.D., professor, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine).

Polovyi M.A., Ph.D. in History, D.Sc. in Political Science, professor, Vasyl Stus Donetsk National University (Ukraine).

Potapenko E.V., Ph.D., professor, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Ukraine).

Sapenko R., Ph.D., professor, Zielonogorski University (Poland).

Shpak D.O., Ph.D., associate professor, Mykolajiv branch of Kiev National University Culture and Arts (Ukraine).

Radchenko O.V., Ph.D., professor, Pomeranian Academy in Slupsk (Poland).

Rohit Kumar Verma, B.com.LL.b, Poet & Researcher, Writer, Institute of Law Jiwaji University (India).

Shchudlo S., Ph.D., professor, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Ukraine).

Stoffa Ján, prof. Ing., DrSc., emeritus professor, Palacký University in Olomouc (Czech Republic).

Stoffová V., prof. Ing., CSc., Ph.D., Department of Mathematics and Informatics, Faculty of Education, Trnava university in Trnava (Slovakia).

Svintsitska O.I., Ph.D., associate professor, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine).

Szamosközi I., dr., professor, the Faculty of Psychology and Educational Sciences, Department of Applied Psychology of the Babeş-Bolyai University (Romania).

Takács M., prof., dr., Ph.D., professor, Hungarian Language Teacher training Faculty, University of Novi Sad, Subotica (Serbia).

Torgyik Ju., Ph.D., professor, Kodolányi János College (Hungary).

Tsyurupa M.V., Ph.D., professor, National University of Defense of Ukraine (Ukraine).

Ustymenko-Kosorich O.A., Ph.D., professor, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University (Ukraine).

Vveinhardt J., Ph.D., professor, Vytautas Magnus University, Lithuanian Sports University (Lithuania).

Yeremenko A.M., Ph.D., professor, Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine).

Zhurba A.M., Ph.D., associate professor of Department of Social Disciplines and Humanities Donbas State Technical University (Ukraine).

Zavatskaya N.Yev., Ph.D., professor, Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine).

The authors of materials are responsible for plagiarism, accuracy of the represented facts, quotes, figures and surnames. Editorial staff reserves the right for insignificant editing and reduction and also literary revision of the articles (with preservation of the main conclusions and style of the author). The editorial board of the journal may not share world outlook of the authors.

CONTENT

PHILOSOPHY

- Hololobova K.O.**
AL-KINDI: THE ORIGINS OF PHILOSOPHICAL
THOUGHT IN THE MIDDLE EAST12
- Kyiak S.R.**
THE WOMAN'S ROLE IN THE LIFE
OF THE UKRAINIAN PEOPLE IN THE WAY
IVAN KUZICH-BEREZOVSKY (1903-1985)
AND EDIT STEIN (1891-1942)16
- Kokobili Alexander**
AN APPROACH TO JOHN WITTE ON THE
REFORMATION OF RIGHTS AND RELIGION20
- Martynenko Y.S.**
ACCORDANCE OF THE «UKRAINSKE
NARODOZNAVSTVO» PUBLISHING
COMPANY CONCEPT TO WORLD TRENDS25
- Martsinovska D.S.**
CREDOLOGICAL PRINCIPLES OF RELIGIOUS IDENTITY29

PSYCHOLOGY

- Kosa N.S.**
ACTIVATION RESOURCES TO OVERCOME
DEPRESSION THROUGH THE JOINT CREATION
OF A THERAPEUTIC FAIRY-TALE: THE
EXPERIENCE OF PSYCHOLOGICAL HELP33
- Chuhraeva A.V.**
THE PROFESSIONAL AND PSYCHOLOGICAL
CONDITION OF THE POLICE – THE HEALTH FACTOR37

PEDAGOGY

- Anyskina S.A.**
THE DOCTRINE OF THE HIGHEST GOOD
IN THE WORK OF I. KANT «CRITICISM
OF PRACTICAL MIND»41
- Bakatanova V.B.**
INNOVATIVE TECHNOLOGIES OF
TRAINING OF FUTURE ENGINEERS-
TEACHERS IN PEDAGOGICAL DISCIPLINES55
- Bakatanova V.B., Potomkina K.G.**
PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL
CONDITIONS OF STUDENTS'
MOTIVATION IN EDUCATION58
- Bereka V.Ye.**
COMPETENT APPROACH IN IN-SERVICE
TEACHER TRAINING SYSTEM62

- Belousov A.V.**
TRAINING OF FUTURE TEACHERS FOR
USING DISTANCE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES.....64
- Bilyavska T.M.**
QUESTIONS OF LINGUISTIC COMPETENCE
OF FUTURE TEACHERS OF PRIMARY SCHOOL
IN THE MODERN EDUCATIONAL SYSTEM.....67
- Varnavska I.V.**
MORAL AND PSYCHOLOGICAL READINESS
OF SPECIALISTS IN ACCOUNTING AND
TAXATION FOR PROFESSIONAL ACTIVITY.....70
- Vialykh I.Yu.**
APPLICATION OF MNEMOTECHNICS
FOR LEARNING LEXICS ON THE CLASSES
OF RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE73
- Hrom O.A.**
THE PROBLEM OF LACK OF SPEAKING
PRACTICE AT THE ENGLISH LESSONS
FOR STUDENTS OF NON-LANGUAGE
SPECIALTIES AND THE WAYS OF ITS DECISION.....77
- Diachok N.V.**
FOREIGN LANGUAGE TEACHER'S MOBILITY
AS NECESSITY IN PROFESSIONAL EDUCATION80
- Zhemanova O.A.**
INFLUENCE OF RELATIONSHIP BETWEEN
THE TEACHER AND STUDENTS ON QUALITY OF
EDUCATIONAL PROCESS IN THE MODERN HIGHER
EDUCATIONAL INSTITUTION84
- Zhurkina S.V.**
GENESIS OF TUTORIAL SYSTEM DEVELOPMENT
IN GREAT BRITAIN88
- Zelenin G.I.**
COMMUNICATION-LANGUAGE BARRIERS
IN ENGLISH LANGUAGE TRAINING OF FUTURE
ENGINEER-TEACHERS: PSYCHOLOGICAL
FACTORS AND SOLUTIONS90
- Ivanenko V.V.**
METHODS OF EFFECTIVE FOREIGN LANGUAGE
TEACHING IN A NONLINGUISTIC HIGHER
EDUCATIONAL INSTITUTION94
- Kramarenko T.V.**
MODERN INTERACTIVE, INFORMATION
AND COMMUNICATION EDUCATIONAL
TECHNOLOGIES AT HIGHER SCHOOL96

Krizhanovskaya T.V.
TOPICAL ISSUES OF INCLUSIVE EDUCATION:
DEVELOPMENT OF NEW UKRAINIAN SCHOOL99

Lysenko N.O., Lytvynenko O.O.
COMMUNICATIVE ASPECT OF APPLYING
THE ELEMENTS OF DISTANCE LEARNING
WHEN TEACHING UKRAINIAN TO THE
FOREIGN STUDENTS 104

Lytvynova O.V.
THE HEART CONCEPT OF SUCH PHENOMENON
AS «DIALOG CULTURE» IN PSYCHOLOGICAL
AND PEDAGOGICAL RESEARCHES 108

Liakhotska L.L.
RESEARCH ACTIVITIES OF POSTGRADUATE
EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE ERA
OF THE DIGITAL SOCIETY 112

Podorozhna A.O.
THE TOPICAL ISSUES OF THE BLENDED
LEARNING MODEL APPLICATION IN THE
PROCESS OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING
IN ENGINEER-PEDAGOGICAL HIGHER SCHOOLS 117

Rozman I.I.
OPERATIONAL-RESEARCH DIRECTIVES
OF PEDAGOGICAL BIOGRAPHY METHODS 121

Struk A.V.
SOME ASPECTS OF USE OF NATIONAL
LEXICS IN PROFESSIONAL PREPARATION
OF THE FUTURE TEACHER 124

Yurchenko S.R.
FEATURES OF THE IMPLEMENTATION
OF AESTHETIC EDUCATION IN THE
PROCESS OF GEOGRAPHY TRAINING IN SCHOOL 126

PHILOLOGY

Azhogina N.V.
COMMENTING SCIENTIFIC INFORMATION
AS A PHENOMENON PROFESSIONAL SCIENTIFIC
DISCOURSE (IN ENGLISH LANGUAGE CONTEXT) 130

Akparova Asmar Jalal
DYSTOPIA IN MARGARET ATWOOD'S
CREATIVITY AS A WARNING MANKIND
OF FORTHCOMING DISASTER 139

Kazakevych O.I.
MODERN METHODS OF TEACHING ENGLISH
AND THEIR IMPLEMENTATION IN NON-
LANGUAGE (TECHNICAL) UNIVERSITIES 146

Medvid N.O.
THE ARTIFICIAL DISPLAY OF THE STATE
OF HUMAN SOUL AND ENVIRONMENT BY
THE PRIZE OF THE COLOR-SOUND SYMBOLS
OF THE GOTHIC STORIES OF E. PO150

Pavlik N.M.
WEAPON AND ALCOHOL IN TARAS
SHEVCHENKO'S INTENTION154

Pats L.I.
METHODS OF UKRAINIAN NATIONAL IDENTITY IN
LUKODASHVAR'S NOVEL «TO THE SMELL OF MEAT»160

Semenyuk L.S.
HUMOROUS AND SATIRICAL POEMS
OF THE 18TH CENTURY AS THE
MANIFESTATION OF THE BURLESQUE
WORLDVIEW OF THE LOW BAROQUE163

Sizova K.L., Alekseenko N.M.
POETICS OF ARTISTIC WORK'S TITLE:
TRENDS OF MODERN UKRAINIAN LITERATURE168

HISTORY

Komlyakova V.O.
POLITICIZATION OF THE STUDENT
MOVEMENT IN UKRAINE IN THE
SECOND HALF OF THE 19TH CENTURY172

Korzun O.V.
RESEARCH WORK FROM PRODUCTION
OF GARDEN-STUFFS IN YEARS OF
GERMAN OCCUPATION AND RENEWAL IN UKRAINE176

STATE ADMINISTRATION AND LAW. POLITOLOGY

Datskiv I.B.
DEVELOPMENT OF INFORMATION
MANAGEMENT SUPPORT ACTIVITY
IN UKRAINE: INTERNATIONAL EXPERIENCE181

Savka I.I.
THE LEGAL FORMS OF CIVIL CONTROL
OVER THE POWER AND SPECIAL
STRUCTURES STATE IN UKRAINE186

Chizhova O.M.
EARLY PRAGMATISM OF CHARLES PIERCE,
PSYCHOLOGICAL PRAGMATISM OF
WILLIAM JAMES, INSTRUMENTAL
VERSION OF J. DEWEY'S PRAGMATISM190

УДК 371.013

Юрченко С.Р.,

здобувач ступеня доктора філософії ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
sviat27@ukr.net

Україна, м. Івано-Франківськ

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ШКІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ

У статті подано та розглянуто важливість впровадження естетичного виховання в процесі навчання шкільних дисциплін, зокрема географії. Розглянуто проблему сучасної школи щодо значного покращення художньої освіти і естетичного виховання учнів. Проаналізовано принципи та особливості естетичного виховання учнів на уроках географії, наведено приклади можливості застосування естетичного виховання в процесі навчання географії в школі, а також подано методи, які можуть при цьому використовуватись. Представлені засоби впровадження естетичного виховання, використання яких дозволяє досягти сильного естетичного ефекту, що, у свою чергу, сприятиме більш глибокому, а головне, творчому засвоєнню географічних знань.

Ключові слова: естетичне виховання, географія, школа, принципи, методи, екскурсія, цінності, навчання.

Актуальність теми спровокована недостатнім розглядом і застосуванням естетичного виховання в закладах середньої освіти в процесі навчання шкільних предметів, окрім музики, образотворчого мистецтва, а також відкриттям широких можливостей застосування естетичного виховання в процесі навчання географії.

Постановка проблеми. Естетичне виховання дає можливість виховувати здібності повноцінного сприйняття і правильного розуміння прекрасного в мистецтві і дійсності. Воно формує в школярів систему художніх уявлень, поглядів і переконань, які допомагають виробити істинні критерії естетичних цінностей. Водночас естетичне виховання розвиває у школярів прагнення, готовність і вміння вносити елементи прекрасного в своє життя, а відтак посилено проявляти себе в мистецтві. Отже, під естетичним вихованням розуміємо не викладання спрощеного «дитячого» мистецтва, а цілеспрямований розвиток почуттів і творчих здібностей насолоджуватись красою і створювати її.

Дуже важливо всі заняття пронизувати мистецтвом, підтримувати прагнення дитини виразити себе в художньому слові, танці, поезії. Естетичне виховання – не тільки розширення художнього світогляду, списку прочитаних книг, переглянутих фільмів, прослуханих музичних творів. Це – організація людських почуттів, духовного росту особистості, регулятор поведінки, що спрямовується на формування здібностей відчувати красу позитивного вчинку, поезію, творчої праці, високий естетичний і одночасно моральний розвиток.

Людина виступає художником не тільки тоді, коли вона безпосередньо створює витвір мистецтва, посвячує себе поезії, живопису або музиці. Естетичне починання закладено у власне людській діяльності, в праці, яка спрямована на перевтілення навколишньої дійсності і самого себе. Тому важливо залучати дітей до того щоб вони створювали естетичну обстановку в школі, класі, квартирі.

Визначна роль в естетичному вихованні учнів належить і шкільним курсам, зокрема біології та географії. Оскільки географія є більш міждисциплінарною і сукупною наукою,

то саме в процесі її вивчення в значній мірі виховуються естетичні погляди завдяки спостереженням за явищами природи. А під час екскурсій і прогулянок в природу у дітей загострюється естетичне бачення її краси, розвивається уявлення і образне мислення.

Важливий складовий компонент естетичного виховання – це формування наукового світогляду особи. Безпосередній зв'язок естетичного виховання з процесом становлення світогляду стає очевидним, якщо уявити собі функціональну структуру світогляду. Народжуючись, кожна людина застає існуючу в суспільстві певну систему знань про навколишній світ, характерних для даної культури ставлення до нього, ієрархію цінностей (моральних, політичних, художніх тощо). Сукупність світоглядних уявлень, що засвоюється індивідом під час соціалізації називається світорозумінням. Людина інтерпретує світові події і проблеми, тлумачить їх сутність на основі того розуміння буття, яке вона засвоїла, опановуючи матеріальні та духовні багатства людської культури. У той же час людина не тільки розуміє світ, вона ще й відчуває, переживає його. В переживанні суспільне світорозуміння співвідноситься з особистим життєвим досвідом особи. Оскільки життєвий шлях кожного індивіда має унікальний характер, індивідуальні переживання так само різняться між собою, що є формою особистого ставлення до світу, його оцінки, інтерпретації, за допомогою почуттів різноманітність яких і складає зміст переживання. Індивідуальною формою світогляду, таким чином, виступає світопереживання. Саме з формуванням цього структурного елементу світогляду пов'язані, насамперед, завдання естетичного виховання. Адже в найширшому розумінні естетичне виховання – це планомірний процес впливу на людину з метою формування культури її почуттів, творчого ставлення до власного життя.

Аналіз досліджень та публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Суттєвий внесок у розкриття сутності естетичного виховання зробили А. Луначарський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, Н. Киященко, М. Таборідзе, В. Моляко, С. Русова, К. Ушинський, А. Шевчук, С. Фльоріна, Г. Григор'єва та

інші. Так, А. Луначарський у характеристиці сутності виховання величезну увагу приділяв власній активності особистості в опануванні моральністю. В. Сухомлинський, розробляючи теорію виховання, обґрунтував необхідність цілісного підходу до всебічного розвитку особистості.

Про природу як засіб розвитку особистості, цілком закономірним стає таке твердження, що методичні проблеми аспекту роботи зазначаються у дослідженнях багатьох науковців: Н. Глухова, Н. Лисенко, А. Беленька, Н. Кот, Н. Горобаха, З. Плохій, Н. Яришева.

На думку С. Безклубенка, «кінцева ціль естетичного виховання – гармонійна особистість, всебічно розвинута людина, освічена, прогресивна, високоморальна, що володіє умінням працювати, бажанням творити добро, що розуміє красу життя і красу мистецтва» [1, 26]. Ця мета також відображає особливість естетичного виховання як частини всього процесу виховання.

Значна роль у розробленні питань формування естетичних почуттів належить М. Князевій. На її думку, якщо діти виховуються в душі чутливості до прекрасного, збагачуються різнобічними враженнями, захоплюються різними видами художньої діяльності, то їхні спеціальні здібності розвиваються успішно і плідно. Художні враження залишаються в дитячій пам'яті надовго, іноді на все життя [9, 22].

Естетичне виховання повинно виробляти і вдосконалювати в дитині здатність сприймати, правильно розуміти і оцінювати прекрасне в мистецтві й житті, а тому «в загальній теорії мистецтва, – зазначає С. Безклубенко, – естетизацією позначається спонтанний, первісно стихійний процес освоєння особистості у довкіллі, в результаті якого те, що спочатку було неприйнятним чи естетично індивідуальним, зрештою набуває в її поглядах певних позитивних естетичних якостей» [1, 17-18].

У працях Д. Кабалевського, А. Макаренка, Б. Неменського, В. Сухомлинського, К. Ушинського наголошується, що розвивати творчу особистість і художньо-естетичну культуру важливо в молодшому шкільному віці. Відчуття краси створює особливі емоційні переживання, викликає в дитини безпосередній інтерес до життя, до мистецтва [3, 50].

У спадщині К. Ушинського та його послідовників (В. Водовозова, В. Стоюніна, М. Бунакова, Д. Семенова, В. Острогорського, П. Каптерєва та інші) знаходимо актуальні для нашого часу ідеї про естетичне виховання учнів як складову і дуже чутливу частину їхнього гармонійного розвитку. Нерозривну єдність естетичного і морального виховання пропагував К. Ушинський [4, с.135].

На думку науковців, формування художньо-естетичних ідеалів у дітей як частини їхнього світогляду складний і довготривалий процес. Особливо акцентує на цьому увагу В. Сухомлинський: «Емоційне й естетичне виховання починається з розвитку культури відчуттів і сприймань. Чим тонші відчуття й сприймання, чим більше бачить і чує людина в навколишньому світі відтінків, тонів і напівтонів, тим глибше виражається особиста емоційна оцінка фактів, предметів, явищ, подій, тим ширший емоційний діапазон, який характеризує духовну культуру людини» [5, с.502].

Великого значення естетичному вихованню приділяв В. Сухомлинський. Він вважав, що естетичне виховання –

прекрасне могутнє джерело моральної чистоти, духовного багатства, фізичної досконалості. Естетичне виховання має найтісніший зв'язок з усіма сферами духовного життя особистості і колективу [8, с.153].

«Я вбачаю, – писав В.О. Сухомлинський, – великий виховний сенс в тому, щоб дитина бачила, розуміла, відчувала, переживала, осягала, як велику таємницю, пробудження життя в природі. Перші весняні квіти і бруньки, що розкрилися, перші ніжні стеблинки трави, перший метелик, перше кумкання жаби, перша ластівка, перший грім, перша весняна купіль горобця – все це я розкриваю перед дітьми як красу вічного життя. І чим глибше вони одухотворяються цією красою, тим сильніше прагнуть творити прекрасне. Справжнє свято для дітей – цвітіння саду». Відкриваючи навколо себе прекрасне, дивуючись і захоплюючись ним, маленька дитина ніби дивиться в дзеркало і бачить свою власну людську красу. Дитині треба показати, що в світі є не тільки потрібне, корисне, а й красиве» [10, с.410].

Під естетичним вихованням Б. Ліхачов розуміє цілеспрямований процес формування творчо активної особистості, здатної сприймати, відчувати, оцінювати прекрасне, трагічне, комічне, потворне в житті і мистецтві, жити і творити «за законами краси» [6, с.51].

В Українському педагогічному словнику С. Гончаренко зазначає, що «естетичне виховання – складова частина виховного процесу, безпосередньо спрямована на формування й виховання естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей особистості, на розвиток її здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини» [2, с.119].

Під естетичним вихованням Д. Мазоха і Н. Опанасенко розуміють процес формування в учнів здатностей сприймати і правильно розуміти прекрасне в оточуючій дійсності та в мистецтві, процес формування естетичної свідомості розвитку творчих здібностей і дарувань у різних галузях естетичної діяльності. Це процес формування естетичного досвіду особистості. Складовими естетичного досвіду є: естетичні почуття, естетичний ідеал, естетичні погляди, смаки, інтереси, потреби, естетична діяльність [7, с.130].

Незважаючи на досить ґрунтовні дослідження, які присвячені питанню естетичного виховання дітей різними педагогами, питання висвітлення естетичного виховання в межах шкільного курсу географії залишається відкритим, яке пов'язане з цілісною характеристикою цього феномена.

Метою роботи є дослідити можливості та особливості впровадження естетичного виховання при навчанні географії в школах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед основних завдань сучасної загальноосвітньої школи виділяють значне покращення художньої освіти і естетичного виховання школярів. Однак в практиці роботи шкіл естетичне виховання активно виявляється в основному тільки на уроках літератури, музики, малювання. В світлі нових завдань, які стоять сьогодні перед школою, цього явно недостатньо. Необхідно рішуче розширення границь естетичного циклу, включення в нього практично всіх навчальних предметів і в першу чергу географію. Викладання географії може і повинно вирішувати не тільки пізнавальні і світоглядні завдання, але і завдання

естетичного плану. На уроках географії школярі повинні не тільки отримувати певний об'єм знань, але й навчатися бачити, розуміти, відчувати внутрішню красу науки і самого процесу пізнання.

Можливості краси безмежні, тому можна виділити деякі з них, які використовуються в процесі естетичного виховання, зокрема і на уроках географії:

1. Формування однієї із важливих сторін наукового світобачення школярів – уявлення про природу як про гармонійну взаємопов'язану і взаємозумовлену систему світобудови (із широким використанням внутрішньо-предметних і міжпредметних зв'язків).

2. Пробудження інтересу до предмета, географічного явища, експерименту, закону, втілити формування інтересу дослідження в даній галузі знань, бажання творчо проявити себе.

3. Підвищення ступеня засвоєння отриманих знань, розвиток пізнавальних і творчих здібностей школярів.

4. Підвищення ефективності трудового виховання, формування вмінь і навичок красивої роботи (як під керівництвом вчителя так і при самостійному виконанні завдань).

Арсенал засобів естетичного виховання надзвичайно багатий. Його можна умовно класифікувати за допомогою наступної таблиці (табл.1).

Таблиця 1

Засоби естетичного виховання на уроках географії

Наочно-декоративні	Вербально-акустичні	Структурно-логічні
Естетика інтер'єру кабінету географії, наочних посібників, записів на дошці і в зошитах. Краса демонстрації експерименту. Естетика техніки, приладів (на екскурсіях). Естетика динамічних посібників плакати з рухомими елементами, електрифіковані стенди, кінопроекція, відеозапис телебачення. Образотворче мистецтво на уроці.	Використання літературних прийомів на уроці. Темпоритмічна і інтонаційна виразність у мовленні вчителя. Використання звукозапису висловів вчених і музичного фону на уроці. Естетика мови географії, образність метафоричність.	Краса географічних теорій законів. Естетика міжпредметних зв'язків. Логічність доказів плану вирішення задач тощо. Складення узагальнюючих таблиць. Естетика «божевільних ідей» – парадокси науки. Використання аналогій і асоціацій. Краса розумового експерименту.

При вмілому використанні даних засобів можливо досягнути сильного естетичного ефекту, який в свою чергу, буде сприяти більш глибокому, а головне, творчому засвоєнню географічних знань.

Доводити, що географія – красива наука, означає пояснювати те, що дана наука вже має «за замовчуванням». Нам доступні красоти навколишньої природи – місячна доріжка на воді, вид зоряного неба вночі і його голубизна удень, полярні сяйвання, веселка тощо. Зрозуміло, що одна із найбільш обширних наук про природу – географія – приховує найбільш повні можливості оволодіння цією красою – не тільки чуттєво, але і пізнаючи її.

Основою методичних побудов служить той глибоко естетичний факт, що підручники і навчальні посібники з географії будуються по принципу збереження внутрішньої логіки науки і включення в них «рафінованих» знань. Не можна не сказати про «нарядність» сучасних підручників, що, безумовно, сприяє формування естетичного смаку учнів у взаємодії пізнавального і естетичного факторів.

Досвідчений вчитель ніколи не буде нехтувати можливістю поєднати в єдине русло обидва потоки – навчання і виховання і обов'язково скористається нею, щоб «переключити раціональний канал на емоційний». Але буває і так: вчитель або від втомлення, або від небажання робити більше ніж за програмою, або від невеликого досвіду сухо, без всякого натяку на почуття задає географічне питання, а потім, отримавши таку ж позбавлену емоційності відповідь, задовольняється нею. Уважно спостерігаючи практику роботи школи В. Сухомлинський зробив висновок: «Без надійної емоційної основи неможливе не тільки успішне, а й взагалі нормальне навчання. Відсутність єдності емоційного виховання й пізнання світу – одно з найживучіших і найнебезпечніших джерел байдужого ставлення до знань і зрештою небажання вчитись. Емоційна культура розумової праці, процес оволодіння

знаннями – важлива сторона інтелектуального багатства шкільного життя взагалі... Відображення знань в емоціях – важлива умова переходу знань у переконання, становлення переконаності і світогляду. Емоційний стан має велику зворотню силу впливу на розум, на все інтелектуальне життя підлітка...» [11, с.502].

У системі естетичного виховання в процесі викладання географії існують різні канали, по яких естетична інформація подається до учнів. Основними з них є естетика праці, природи, поведінки.

Прагнення до краси органічно зв'язано з працею. Так склалось, що коли говорять про трудове виховання, то мають на увазі частіше всього працю фізичну, але і в даному випадку в процесі праці бере участь і душа, що веде за собою справжній сенс краси життя, результати праці являються істинним критерієм ступеня досконалості естетичного смаку. Щоб не робив учень (виконання лабораторної роботи, вирішення задач, робота з додатковою літературою чи написання реферату), у все він вкладається старання відповідно його смаку і предмету творчості. І в цьому допомагають естетичні навички. На естетику праці слід звернути увагу, коли учні на екскурсії відвідують передові підприємства, беруть участь в виробничому процесі, проводять невеликі географічні дослідження під час роботи в гуртку.

Нерідко буває так, що естетичні уявлення про природу ростуть не завжди разом із знаннями про неї. В курсі географії вивчення природи повинно підвести свідомість учнів до розуміння, а почуття – до сприйняття досконалості дивовижної гармонії, цілісності і доцільності природи. Вивчаючи, наприклад, явища в атмосфері, потрібно зауважити про красу веселки, дати завдання учням полюбуватися заходом або сходом сонця, а потім спробувати пояснити це явище на уроці. Розкриваючи красу і величність живої і неживої природи, необхідно

звертати особливу увагу на унікальність, неповторність красивих її об'єктів, які являються, як правило, продуктом довготривалої естетично-історичної еволюції. Візуально увесь безграничний діапазон краси природи постає перед людиною у складній органічній єдності і нероздільності форм. Учні із захопленням розглядають ілюстрації, на яких зображено полярне саяво. Це опара в розмові про природу полярних саяв, так само як перші досліди з отримання кристалів солі. Учні з повагою відносяться до того вчителя, який опирається на їхні власні знання, а вчитель отримує зацікавлену аудиторію.

В живому спілкуванні не можна упустити випадку показати красу поведінки людини в суспільстві, але не можна забувати, що вчитель сам повинен бути вихованим. Потрібно пам'ятати, що правильно організований будь-який етап уроку привчає учнів до порядку, дисципліни і активній роботі на уроці.

Висновки. Таким чином, активізація людського фактора великою мірою залежить від успішного здійснення в нашій країні, в закладах освіти завдань естетичного виховання. Вироблена протягом усієї історії культури людського суспільства здатність сприймати, оцінювати і перетворювати світ за законами краси завжди була свідченням і одночасно могутнім стимулом розвитку творчих здібностей, соціальної активності та морального вдосконалення людини. Розглянувши шкільний курс географії було визначено його широкі можливості для впровадження естетичного виховання, наведено та охарактеризовано принципи та форми його застосування.

Література

1. Безклубенко С.Д. *Фундаментальні категорії сучасної естетики. Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності.* Зб. наук. праць / Відп. ред.: М.М. Бровко, О.Г. Шутюв. Київ: Знання, 2000. 129 с.
2. Гончаренко С.У. *Український педагогічний словник.* Київ: Либідь, 1997. С.119.
3. Демчишин М.С., Гайдамака О.В. *Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх закладах та комплексна програма художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах (наказ МОН України від 25.02.04 р. № 151/11).* Книга вчителя дисциплін художньо-естетичного циклу. 2006. С.160-211.
4. Жупанін С.І. *Художнє виховання засобами пейзажної лірики. Педагогічні ідеї К.Д. Ушинського.* Київ: Вища школа, 1974. С.135.

5. Князева М.М., Осокин Ю.В. *Эстетическое как социальный феномен. Философия.* Москва: Смысл, 1998. 187 с.

6. Лихачев Б.П. *Теория эстетического воспитания школьников: учеб. пособие по спецкурсу для студентов пед. ин-тов.* Москва: Просвещение, 1985. С.51.

7. Мазоха Д.С., Опанасенко Н.І. *Педагогіка. Навчальний посібник.* Київ: Центр навчальної літератури. 2005. С.130.

8. *Педагогіка: хрестоматія / Уклад.: А.І. Кузьмінський, В.А. Омеляненко.* Київ: Знання-Прес, 2003. С.153.

9. Сухомлинський В.О. *Вибрані твори: у 5 т. III. 3.* Київ: Рад. школа, 1977. 670 с.

10. Сухомлинський В.О. *Вибрані твори в 5-ти т. Київ, 1976. III.2. С.410.*

11. Сухомлинський В.О. *Вибрані твори: в 5 т. Київ, 1977. III. 3. С.502.*

References

1. Bezklubenko S.D. *Fundamental'ni katehoriyi suchasnoyi estetiki. Aktual'ni filozofski ta kul'turolohichni problemy suchasnosti.* Zb. nauk. prats' / Vidp. red.: M.M. Brovko, O.H. Shutov. Kyiv: Znannya, 2000. 129 s.

2. Honcharenko S.U. *Ukrayins'kyu pedahohichnyy slovnyk.* Kyiv: Lybid', 1997. S. 119.

3. Demchishyn M.S., Haydamaka O.V. *Kontsepsiya khudozhn'o-estetychnoho vykhovannya uchniv u zahal'noosvitnikhi zakladah ta kompleksna prohrama khudozhn'o-estetychnoho vykhovannya uchniv u zahal'noosvitnikhi ta pozashkil'nykh navchal'nykh zakladah (nakaz MON Ukrayiny vid 25.02.04 r. № 151/11).* Knyha vchytelya dystyplin khudozhn'o-estetychnoho tsyflu. 2006. S. 160-211.

4. Zhupanin S.I. *Khudozhnye vykhovannya zasobamy peyzazhnoyi liryky. Pedahohichni ideyi K.D. Ushyn's'koho.* Kyiv: Vyshcha shkola, 1974. S.135.

5. Knyazeva M.M., Osokin YU.V. *Esteticheskoe kak social'nyy fenomen. Filosofiya.* Moskva: Smysl, 1998. 187 s.

6. Lihachev B.T. *Teoriya esteticheskogo vospitaniya shkol'nikov: ucheb. posobie po speckursu dlya studentov ped. in-tov.* Moskva: Prosveshchenie, 1985. S.51. Mazokha D.S., Opanasenko N.I. *Pedahohika. Navchal'nyy posibnyk.* Kyiv: Tsentr navchal'noyi literatury. 2005. S. 130.

7. *Pedahohika: khrestomatiya / Uklad.: A.I. Kuz'mins'kyu, V.L. Omelyanenko.* Kyiv: Znannya-Prs, 2003. S.153.

8. Sukhomlins'kyu V.O. *Vybrani tvory: u 5 t. T. 3.* Kyiv: Rad. shkola, 1977. 670 s.

9. Sukhomlins'kyu V.O. *Vybrani tvory v 5-ty t.* Kyiv, 1976. T.2. S.410.

10. Sukhomlins'kyu V.O. *Vybrani tvory: V 5 t. Kyiv, 1977. T. 3. S. 502.*

Yurchenko S.R.,

bread-winner of degree of Ph.D.State Pedagogical University

«Precarpathian National University the name of Vasyl Stefanyk», sviat27@ukr.net

Ukraine, Ivano-Frankivsk

FEATURES OF THE IMPLEMENTATION OF AESTHETIC EDUCATION IN THE PROCESS OF GEOGRAPHY TRAINING IN SCHOOL

The article presents and considers the importance of introducing aesthetic education in the process of studying school subjects, in particular geography. The problem of modern school with regard to significant improvement of artistic education and aesthetic education of schoolchildren is considered. Principles, features, methods of aesthetic education of pupils in geography lessons are analyzed. Examples of the possibility of applying aesthetic education in the process of studying geography at school are given, as well as the methods which can be used in this case are given. The means of introduction of aesthetic education are presented, with the use of which it is possible to achieve a strong aesthetic effect, which, in turn, will contribute to a deeper, and most importantly, creative assimilation of geographical knowledge.

Key words: *aesthetic education, geography, school, principles, methods, excursion, values, studies.*